Deváté přikázání: Nevydáš proti svému bližnímu křivé svědectví.

Původ materiálu
Alena a Jan Tkadlečkovi
Pořadí v lekci
10

Úvodní slovo a kapitola „Jak s přípravkou pracovat“ k Desateru jsou k dispozici v pdf.

Téma

Nemáme právo prosazovat se jednoduše proto, že jsme silnější, starší nebo mocnější než někdo jiný. Těžce ublížit můžeme i slovem. Zacházejme se svými slovy odpovědně.

Cíle

Drama příběhu dětem pomůže pochopit nebezpečí lži. Vlastním hodnocením postav příběhu děti srovnávají váhu slov a činů. Děti objeví souvislosti 9. přikázání s tématy: pravda a lež, pomluva, síla slov.

Pro učitele

Biblický text: Exodus 20,16 + 1Kr 21,1-29

Poznámky k textu

K přikázání:

- **Prvotní záměr** přikázání se soustředí na svědeckou výpověď před soudem – jde tedy o závažnou situaci, kdy slova (svědectví) rozhodují o vině či nevině, životě či smrti. Lhát o někom u soudu znamená lhát o něm veřejně a to znamená mnohonásobně.
- **Svědek** hrál (a stále hraje) v soudním procesu významnou roli. Dt 17,6 nebo Nu 35,30 připomíná nezbytnost nejméně dvou svědků pro vynesení rozsudku – jako ochranu před křivdou.
- **Pravdu a lež** nelze snadno a jednoznačně definovat. Vždy souvisí s tím, co je v pozadí: zda úmysl ublížit nebo snaha pomoci nebo lhostejnost. Otázka „co je pravdivé“ souzní s otázkou „co je dobré“. Jsou i mezní případy, kdy lhát je dobré (Ex 1,13nn). Vodítkem pro nás může být termín „křivé“ svědectví: Pokřivuji svými slovy nebo narovnávám?

- **V rozšířeném smyslu** je přikázání obecnou směrnicí pro jakékoli svědectví o bližním na veřejnosti i v soukromí. Jde tu o pravdivost ve vztahu k druhému člověku. Náš život je denně ovlivňován soudem druhých a my sami svými soudy ovlivňujeme zase jejich životy. Jednou vyřčená slova začnou žít svým vlastním životem a těžko je lze vzít zpátky – typickým negativním příkladem je pomluva.
- **Pozitivní formulace** přikázání by mohla znít: „Zacházej se svými slovy odpovědně.“

K příběhu:

- **Nábot a jeho vinice:** vinice je dědictví po otcích, kteří ji dostali v době Jozuově jako díl zaslíbené země (viz Joz 14–17, srv. též Ž 16,6). Toto dědictví je viditelným svědectvím o podílu na zemi Bohem darované. Nábot tedy nejedná jako tvrdohlavý sedlák, který se odmítá vzdát kousku meze, ale jako ten, kdo si Božích darů a zaslíbení cení nad královské nabídky i totalitní hrozby.
- **Půst** byl vyhlašován v době nouze, před významnými událostmi a když bylo potřeba očistit lid od provinění. Jezábel zneužívá řádů Božího lidu – jsou jí dobré jen k tomu, aby prosadila osobní prospěch krále.
- **Falešní svědkové** – ukazuje se, že i ochranného opatření (alespoň dva svědové) může být zneužito. Proces s Nábotem nápadně připomíná proces Ježíšův.
- **Prorokovo kázání** zazní ve chvíli, kdy se celá záležitost zdála být uzavřena. Prorok označuje viníka – krále Achaba. V jeho jménu (v. 8) byl zinscenován proces s Nábotem, on je tedy vrahem. Prorok na rozdíl od jizreelských městských radních nemlčí, ale krále kritizuje.
- **Bůh nezasahuje uprostřed děje** – Bible netvrdí, že se vše děje za Božího řízení, pod Božím patronátem. Člověk má svobodu a prostor pro realizaci svých rozhodnutí – a také za ně nese odpovědnost. Prorocké slovo staví ovšem i krále pod autoritu Božího soudu, odkrývá zhoubnou povahu jejich rozhodnutí, motivace i důsledky jejich jednání.
- **Achabova kající reakce** dosvědčuje, že prorocké slovo soudu není před člověka postaveno jako nezvratitelný osud, ale zní jako varovaná a kritická výzva.

Úskalí

Přikázání:

Často užívané zjednodušené znění přikázání na zapamatovatelné „Nebudeš lhát“ ztrácí svůj původní důraz na situaci bližního. V přikázání nejde především o naši pravdomluvnost, ale o ochranu těch kolem nás. Znění „proti svému bližnímu“ nás nutí uvažovat, co znamená říkat pravdu, že mlčet někdy znamená lhát atd.

Příběhu:

Slovo o zlu ve v. 21 neznamená, že Hospodin je odpovědný za jakékoli zlo. Biblický svědek se však odvažuje vidět konec Achabova rodu a Jezábel jako naplnění Božího soudu. Král, který chtěl svou moc i osud Izraele zajistit modlářstvím, svévolí a bezprávím, nemá budoucnost.

Odkazy

Biblické: Ef 4,25; Jk 3,5; Lk 23,1-2.13nn; Př 31,8-9.

Jiné: O. A. Funda: Podle bible nejmenším; film Matylda podle knihy R. Dahla; film Muž, který mluví pravdu/

Pro děti

Vyprávění příběhu s rekvizitami

Na stůl si připravte rekvizity: dvě královské koruny (Achab a Jezábel), slamák (Nábot), dvě čepice (křiví svědkové), černý klobouk (Elijáš).

Mluvíteli o postavě, vezměte do ruky příslušnou rekvizitu, mluvíte-li přímou řečí postavy, nasaďte si rekvizitu na hlavu.

1. Já chci (spor mezi Achabem a Nábotem)

Král Achab se měl jako král. Měl všechno, nač pomyslel: bydlel v nádherném paláci s velkou zahradou, jedl vybraná jídla, měl spoustu služebníků, a když se mu něčeho zachtělo, tak si to koupil – peněz měl plnou pokladnu.

Hned u královské zahrady obdělával svůj kousek půdy Nábot. Jeho rodina tady měla už odedávna vinici. Nábot se o ni pečlivě staral, a tak mohl pravidelně sklízet sladké hrozny a dělat z nich výborné víno.

Jednou takhle Nábot okopává vinnou révu na své vinici, slunce praží už od rána a z Nábota se pot jen leje, však půda je tu samý kámen. Ale jemu ta dřina nevadí, má svoji vinici rád a při práci vzpomíná, že ten kousek země dostala jejich rodina už tehdy, když sem Bůh všechny přivedl. A přitom vzpomínání Nábot zapomíná i na své mozoly, co má na rukou. A tu za ním přijde sám král Achab:

A: „Poslyš, Nábote, jak víš, postavil jsem si tu v Jizreelu palác, abych se taky dostal z města na čerstvý vzduch. A tvoje vinice je hned u mého paláce. Chtěl bych tu mít záhony na zeleninu – česnek, cibulka, ředkvičky, bylinky… je to zdravé, je to dobré, člověk si to sám vypěstuje a má z toho takový dobrý pocit… přenech mi tuhle svou vinici. Já ti za ni dobře zaplatím.“

N: „Nezlob se, králi, ale tohle je naše vinice, pracoval na ní už můj pradědeček, pak dědeček a tatínek a já ji mám moc rád. Já ti ji prodat nemůžu.“

A: „Nebuď bláhový, Nábote. Zaplatím ti na ruku a v čistém stříbře. Anebo jestli chceš, dám ti za tu vinici jinou, větší a úrodnější. Přece musíš uznat, že tohle místo není pro vinici nic moc, třeba támhle v tom svahu naproti bys měl mnohem větší výnosy.“

N: „Když to by už nebyla ta naše vinice. I když jsou jistě vinice větší a úrodnější, tuhle vinici naší rodině kdysi svěřil Bůh. Proto je mi tak drahá. Žádná jiná vinice mi ji nenahradí, já ti ji neprodám.“

2. Začni se chovat jako král (Achab doma s Jezábel)

Achab takové jednání nečekal. Byl zvyklý, že když něco chtěl, tak to dostal. Dobře věděl, že půda zděděná po předcích se neprodává a že není správné chtít po Nábotovi tu vinici. Ale myslel si, že když je král, tak mu musí všichni vyhovět. Však ho to teď pěkně užírá, je podrážděný z toho, jak s ním Nábot jednal. Nic ho nebaví, nic nejí, s nikým nemluví, chodí po paláci a kope do nábytku, pak si lehne, ale nemůže ani spát, jen se převaluje a pořád musí myslet na Nábota.

Všimla si toho královna, Achabova žena. Jmenovala se Jezábel a byla to moc zlá královna. Všichni se jí báli a raději se jí vyhýbali.

J: „Co je ti Achabe, že jsi tak rozmrzelý, ani nic nejíš, jen se mračíš a brbláš… není s tebou žádná řeč. Co se děje?“

A: „Ale s Nábotem jsem mluvil, nechce mi prodat tu svou vinici, co má hned u našeho domu. Nabízel jsem peníze, nabízel jsem mu lepší vinici, ale on jak tvrdohlavý mezek: Neprodám.“

J: „Hm, a to jsi král? Když se trápíš nějakým Nábotem? Teď právě musíš ukázat, kdo je tady pánem! Vstaň, najez se a přestaň se trápit. Zařídím to sama, ta vinice bude tvoje.“

3. Je s tebou konec! (Jezábel křivě obviní Nábota)

Achab královnu poslechl a Jezábel začala přemýšlet. Sebrat Nábotovi vinici jen tak, to nešlo – to by Nábot všem řekl, že mu ji ukradli. Lepší bude šikovně se Nábota zbavit a pak si tu vinici vzít. Jezábel to vymyslela takhle: našla dva muže, kteří byli ochotní lhát. Nařídila jim, co mají o Nábotovi říkat. Pak už jen čekala. A plán se jí podařil. Zanedlouho stál chudák Nábot před soudem, ačkoliv nic zlého neudělal.

S1: „Vážený soude, na vlastní uši jsem slyšel, jak se Nábot posmíval našemu králi. Říkal o něm, že je to osel, že neumí vládnout a místo kralování by měl pást kozy.“

S2: „A já, vážený soude, jsem slyšel ještě něco horšího. Nábot tvrdil, že ten náš Bůh je stejně k ničemu, když nechává krále Achaba na trůnu, a že je lepší na takového Boha vůbec nevěřit.“

To bylo těžké obvinění. I soudcové věděli, že Nábot určitě nic takového neříkal, ale i oni se báli královny. A tak vynesli ten nejpřísnější rozsudek. Nábot musí zemřít. Odvedli ho za město a tam ho ukamenovali. Za svoji vinici, která mu byla tak drahá, zaplatil vlastní krví.

4. Bůh viděl a nezapomene (Achab a Elijáš)

Když se král Achab dozvěděl, že Nábot už nežije, šel hned na jeho vinici, aby si ji přidal ke své zahradě. Myslel si, že na Nábota se brzo zapomene a nikdo se už nedoví, jak to všechno bylo. Jenže žádná lež a křivda se neutají. Možná před lidmi, ale ne před Bohem. A tak už v té vinici na Achaba čekal prorok se vzkazem od Boha.

E: „Toto ti vzkazuje Bůh, Achabe: Zavraždil jsi, a teď zabíráš. Dopouštíš se toho, co je zlé v Hospodinových očích. A to zlé se teď obrátí proti tobě a proti Jezábel.“

Král a královna byli později za svůj hrozný čin velmi přísně potrestáni. Ale co Nábot? Jak k tomu přijde? Lži a pomluvy ho nakonec připravily nejen o vinici, ale i o život. Je smutné, že stateční a nevinní často prohrají s těmi zbabělými a zákeřnými. Ale u Boha lidé jako Nábot neprohrají. Bůh na ně nezapomene a zůstanou u něj navždycky.

Další možné pokračování:

- Rozhovor nad rekvizitami: Které postavy lhaly a co tím způsobily? Kdo mluvil pravdu?
- Brát rekvizity do ruky nebo si ji dát na hlavu a říct něco o ní.
- Vyrobit si z papíru pásek na ruku jako připomínku s vhodným nápisem (např. „Říkám pravdu?“)

Pomůcky: rekvizity

Diskusní hra na základě příběhu

1. Přečtěte dětem příběh Nábotova vinice a předem je upozorněte, aby si při poslouchání všímaly, jak jednají jednotlivé postavy.
2. Dejte každému lístek se jmény postav a požádejte, aby v prvním sloupci tabulky oznámkoval jednání postav stupnicí 1-5. Jednička znamená, že postava jednala podle jeho mínění nejlépe, pětka označuje nejhorší jednání. Pozor, je třeba využít celou stupnici!
3. Každý zveřejní své hodnocení a krátce je zdůvodní.
4. Na základě argumentů a vzájemného přesvědčování se pokuste dohodnout na společném hodnocení celé skupiny a zapište je do druhého sloupce.
5. Změnilo se po rozhovoru jejich původní hodnocení? Vidí postavy jinak než na začátku?

   Na závěr je možné znovu přečíst příběh, který nyní děti mohou slyšet „nově“.

	Já	**Skupina**
Achab		
Elijáš		
Jezábel		
Křiví svědci		
Nábot		

Podněty pro diskuzi v bodě 4:

- Achab: Byl odpovědný za vraždu, i když si ji neobjednal… / Nakonec činil pokání…
- Elijáš: Přišel příliš pozdě, mohl zasáhnout už během procesu… / Nebál se všechno odkrýt…
- Jezábel: Zneužila moc, právo i Boha… / Podpořila královu autoritu a silnou vládu…
- Křiví svědci: Lhali s vědomím, že někoho poškodí… / Vykonávali pouze rozkaz svých nadřízených…

- Nábot: Byl zbytečně tvrdohlavý, příliš lpěl na své půdě… / Vzepřel se svévolnému králi, udržel si své (Boží) hodnoty…

Pomůcky: Bible, lístky s tabulkou, tužky

Rozhovor s dětmi inspirovaný myšlenkami či příběhem:

Níže uvedené citáty a příběh vám mohou posloužit jako inspirace pro rozhovor, rozhodně se ale nesnažte použít všechno.

Trestem lháře je to, že mu lidé nevěří, i když mluví pravdu. (Talmud)

Pravdivost znamená průhlednost. Jakou potíž máme s lidmi, kteří jsou neprůhlední a nasazují si masky, takže nevíme, na čem u nich jsme! Nejhorší jsou masky přátelskosti, které chtějí člověka oklamat a zakrýt skutečný obličej. (H.G.Pöhlmann)

Pravdivost neznamená, že vše, co je, bude odkryto. Bůh sám udělal člověku šaty. (D.Bonhoeffer)

Běda, když vás budou všichni lidé chválit; vždyť stejně se chovali jejich otcové k falešným prorokům. (Ježíš)

Dělám z pravdy modlu, pokud se nenaučím dvě věci: říkat pravdu v lásce, ale také pravdu z lásky zamlčet. (M.Stern)

A protož věrný křesťane, hledej pravdy, slyš pravdu, uč se pravdě, miluj pravdu, drž pravdu, braň pravdy až do smrti, neboť pravda tě vysvobodí od hříchа, od ďábla, od smrti duše a konečně od smrti věčné. (M.J.Hus)

Tři síta

Ke slavnému filosofovi Sokratovi jednou přiběhl celý rozčilený jeden člověk:

„Poslyš, Sokrate, musím ti říct něco důležitého: Tvůj přítel…“

„Moment, počkej chvilku,“ přerušil ho mudrc. „Už jsi to, co mi chceš říct, nechal přesít přes tři síta?“

„Jaká tři síta?“ ptal se udiveně ten člověk.

„Tak dobře poslouchej! Je třeba se podívat, jestli to, co mi chceš říct, projde třemi síty. První je síto pravdy. Jsi přesvědčen, že vše, co mi chceš říct, je pravdivé?“

„To ne, jen jsem to slyšel od jiných.“

„Hm, a nechal jsi to tedy přesít alespoň přes druhé síto, síto dobroty? Je to, co mi chceš říct, i když to možná není úplně pravdivé, alespoň dobré?“

Člověk se začervenal studem a odpověděl: „Musím se přiznat, že ne. Spíše naopak…“

„Pak,“ přerušil ho mudrc, „je třeba použít ještě třetí síto. Ptal ses, jestli je to nezbytné, abys mi tohle o mém příteli řekl?“

„Nezbytné? – Vlastně není vůbec nezbytné…“

„Vidíš,“ pousmál se mudrc, „jestli to, co mi chceš říct, není ani pravdivé ani dobré ani nezbytné, pak si to raději nech pro sebe.“

Liturgie

Modlitba

Pane Bože, někdy nás bolí, co o nás druzí říkají, a někdy úplně stejně ubližujeme i my jim. Odpusť nám. A prosíme tě o statečnost, abychom se nebáli postavit proti lži a říct pravdu. Amen.

Okénko do bohoslužeb

Víte, kdo je to svědek? Kdo z vás už někdy svědčil? (Jsou různé typy svědectví - na svatbě, o tom, co se stalo při školní rvačce, na soudu, a třeba i svědectví o Ježíši.) Pro dnešní příběh je důležité vědět, kdo je to svědek a co je to svědectví.

Odkaz na pracovní list
9.přikázání – Achab, Jezábel a Nábot
Odkaz na píseň
Jen mluvte každý pravdu (SV123)
Šest věcí (SV323)
Shromáždil člověk prý moudrosti své poklad
Odpusť, že dnes tak jako včera
Hříchy tvý tě jednou doženou
Pomlouvají mé jméno (SV138)
Mír na zemi daruj nám
Cílová skupina
Starší školní
Školní
Předškolní

Mladší školní

Katechetické cykly

Desatero – Modlitba Páně – Krédo

Téma

Desatero

Biblický odkaz (kat)

Exodus 20,16

1 Královská 21,1–29